

УДК 316.346.2-055.2:004.738.5:711.4

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.25>**Петренко-Лисак Алла Олександрівна**кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевої соціологіїКиївського національного університету імені Тараса Шевченка
просп. Глушкова 4-д, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-1316-5002**Коломієць Тетяна Володимирівна**кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціологіїНаціонального технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
просп. Берстейський, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2715-7804**Баханов Олексій Юрійович**

викладач кафедри соціології

Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
просп. Берстейський, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-4868-4096

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПРОЦЕСАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСТА

Актуальність проблеми. Цифровізація міста радикально змінює соціальну тканину урбаністичного простору. Вона формує нові форми доступу до ресурсів і влади, але водночас поглиблює існуючі нерівності. Водночас, досвід жінок у цифровізованому місті виявляється структурно відмінним, оскільки алгоритмічні системи, інфраструктурна нерівність і символічна репрезентація у медіа відтворюють багатовимірні форми гендерної асиметрії. Дані міжнародних інституцій засвідчують гендерний цифровий розрив залишається стійким навіть у високорозвинених регіонах, зокрема сталу нерівність у доступі жінок до цифрових технологій, інтернету, міських сервісів і можливостей участі в управлінні урбаністичними процесами. Це особливо актуально в контексті відбудови українських міст, де цифрова модернізація повинна враховувати принципи соціальної справедливості, інклюзії та культурного різноманіття. Ігнорування гендерної оптики ризикуює консервувати патерни дискримінації та знижує потенціал сталого розвитку.

Мета статті – розроблення теоретико-аналітичної рамки, що пояснює, як процеси диджиталізації та модернізації міського середовища впливають на гендерну структуру урбаністичних відносин, а також окреслення напрямів формування інклюзивної цифрової політики, здатної мінімізувати соціальні нерівності та розкрити потенціал цифровізованих міст для жінок.

Методи – вторинний аналіз міжнародних звітів (ООН, Світовий банк, ITU, GSMA), критичний дискурсивний аналіз і концептуальне моделювання в межах парадигми пізнього модерну.

У результаті дослідження показало, що цифровізація міських середовищ відтворює структурну гендерну нерівність на перетині інфраструктурних, культурних і алгоритмічних чинників. Жінки залишаються менш представленими в цифровій економіці, мають обмежений доступ до міських ресурсів і рідше залучені до процесів ухвалення рішень. Смарт-урбанізм без гендерної оптики ризикуює посилити соціальну фрагментацію. Участь жінок у проєктуванні цифрових політик є ключовою умовою справедливого та стійкого міського розвитку.

Ключові слова: місто, диджиталізація, урбанізм, модерн, модернізація, ідентичність, гендер, гендерні конфлікти, гендерні статуси жінок, міграція, комунікація, медіа, простір, візуальне, культура, конфлікт, волонтерська діяльність.

Вступ. Формування модерну є глобальним і суперечливим процесом, що має як прогресивні, так і регресивні риси [1]. У контексті цифровізації міст модерн розкривається через інтенсивну урбанізацію та трансформацію комунікаційних мереж, що впливають на структуру соціальних відносин. Цифровізація міського середовища, яку в останні два десятиліття прискорюють як глобальні, так і локальні соціотехнічні зсуви, становить багатовимірний процес, що включає одночасно матеріальні, інституційні та культурно-символічні трансформації. Незважаючи на ці трансформації, гендерні статуси жінок продовжують формуватися під впливом тенденцій гендерної асиметрії, що проявляється у нерівності між жінками й чоловіками в соціальних ролях, доступі до ресурсів, прийнятті рішень і соціальній мобільності. У процесі диджиталізації сучасного міста ця асиметрія набуває нових форм, які безпосередньо впливають на гендерні статуси жінок, зокрема в цифровому середовищі. Водночас гендерні статуси жінок, сформовані в результаті цієї нерівності, визначають характер і спрямованість цифрових трансформацій у міському середовищі. Подальше формування гендерної асиметрії, яке не зникає не зважаючи на процеси модернізації, зумовлене як структурними факторами – зокрема біологічним есенціалізмом та розподілом суспільства на приватну і публічну сфери, – так і агентною діяльністю індивідів [2]. Символічне насильство, що здійснюється із несвідомої згоди самого соціального агента, укорінюється в ментальних структурах через гендерно забарвлені габітуси. Гендерна нерівність виступає індикатором соціальної нестабільності та каталізатором конфліктогенності, закладеної у протистоянні норм, цінностей та соціальних практик [2]. Перевага чоловіків у публічній сфері, історично закріплена через соціалізацію і патерн виховання, відтворюється і в новітніх цифрових форматах міст. Тому подолання гендерного розриву в контексті цифровізації урбаністичних просторів є умовою для створення справедливого, інклюзивного і стійкого міського середовища. Відбудова та модернізація українських міст після війни теж вимагатиме не лише технічних рішень, а й комплексного підходу, інтегрованого з цілями сталого розвитку [3]. Цифровізація міського простору має стати основою для інклюзивного оновлення, що передбачає подолання соціальної нерівності, забезпечення гендерної рівності та підтримку культурної ідентичності.

Цифровий обіг даних, коду та алгоритмічних рішень постає як окремий шар урбаністичного устрою, котрий накладається на вже усталені інфраструктури влади, економіки та повсякденних практик. У постмодерному світі ідентичність стала множинною, гнучкою та нестабільною [4, с. 102]. Плинність соціальних практик і глобальні зміни спричинили трансформацію ідентичностей у тимчасові й ситуаційні проекти. Сучасна людина постійно адаптується, приміряючи різні ідентичності відповідно до обставин, що відображає фрагментарність і мінливість соціальної реальності [4, с. 102]. Цифровізація посилює плинність ідентичностей, зокрема жіночих. Соціальні практики стають більш ситуативними й нестабільними, а ідентичність, зокрема гендерна, стає більш гнучкою.

У фокусі цього дослідження перебуває не загальна технічна конфігурація розумних міст, а її гендерний вимір, тобто спосіб, у який цифрові інновації модернізації по-різному залучають, підтримують або ж виключають містянок і містян залежно від їхньої гендерної приналежності та гендерних ролей. Історичний досвід України ще за часів козацької доби засвідчує високий рівень особистої незалежності, сили та освіченості жінок в Україні [5]. Жінки брали участь у боротьбі за волю поряд із чоловіками, проявляючи стійкість навіть у несприятливих обставинах, і активно сприяли розвитку освіти та культури [5]. Диджиталізація міського життя на початку ХХІ ст. трансформує тканину урбаністичного простору, переводячи соціальні взаємодії у гібридний континуум фізичних і електронних топік. Під тиском цифрових платформ відбувається переозначення просторових, економічних і культурних процесів, що визначають повсякденні траєкторії містян і впливають на виробництво соціальної нерівності. У цьому контексті гендер постає як ключовий соціальний маркер, що визначає доступ до цифрових ресурсів, інфраструктур та символічних кодів урбаністичного середовища.

Після Другої світової війни урбанізація, науково-технологічний прогрес і модернізація не лише оновили міську інфраструктуру, а й трансформували соціальні інститути, цінності

та повсякденні практики [6, с. 68]. Сучасна цифровізація міст продовжує цю динаміку, водночас відкриваючи нові можливості й виклики для жінок у міському середовищі. Міські простори дедалі більше визначаються технологічними та комунікаційними потоками, подолання гендерного розриву у цифровій сфері набуває особливої ваги. Аналіз цифрового розвитку станом на 2024 рік виявляв стійкий гендерний розрив доступу до Інтернету та цифрових технологій [7, р. 50]. Станом на 2023 рік рівень користування Інтернетом серед жінок у світі становив 65%, що на 5% менше порівняно з чоловіками. У регіонах Африки та арабських країн ця різниця зростає до 10%, тоді як у Європі та обох Америках залишається на рівні лише 2% [7, р. 50]. Особливо гостро ця нерівність проявляється у країнах з низьким рівнем доходів, де доступ до Інтернету мали лише 20% жінок проти 34% чоловіків. Дані GSMA додатково свідчать, що загалом жінки на 13% рідше за чоловіків володіють смартфонами, а в країнах із середнім і низьким рівнем доходу – на 19% рідше користуються мобільним Інтернетом [7, р. 50]. Дослідження UNICEF зафіксувало, що у 2021 році в країнах із низьким доходом на кожні 100 юнаків, які мали доступ до Інтернету, припадало лише 44 дівчини [7, р. 50–51]. У контексті розвитку смарт-сіті ці диспропорції вказують на критичну необхідність впровадження політик цифрової інклюзії, орієнтованих на подолання гендерного розриву, оскільки без рівного залучення жінок міста майбутнього ризикують посилити соціальну нерівність замість її подолання.

Постмодерністська соціологія пропонує розглядати місто як текст, що постійно переписується різними акторами. Цифрові сліди стають частиною цього тексту, фіксуючи практики переміщень, споживання і взаємодії. Проте читання такого тексту лишається привілеєм тих, хто володіє аналітичною інфраструктурою, переважно компаній-постачальників даних та державних структур. Важливим є отримання концептуальної рамки, яка обумовить дослідження гендерних питань у контексті цифровізації міст. Структурна детермінація доступу до цифрових ресурсів у цифровізованих містах проявляється, зокрема, у нерівномірному розгортанні мереж високошвидкісного інтернету, у варіативності тарифних планів, що можуть виявитися перешкодою для домогосподарств із низьким доходом, та в культурних нормах, які регулюють використання технологій у домашньому середовищі. В економічно розвинених містах бар'єром стають не стільки інфраструктура чи вартість, скільки розрив у компетенціях, який характеризується впевненістю користування алгоритмічно-медійними інструментами, що потрібні для участі у цифровій економіці та публічній політиці. Значущою тут є ще й інституційна (законодавча, бюрократична) компонента: від прозорості процедур реєстрації бізнесу онлайн до доступності дистанційних державних послуг такі механізми можуть або підживлювати, або нівелювати гендерні асиметрії. Гендерний статус жінок у диджиталізованому місті тісно пов'язаний з цифровою грамотністю та доступом до цифрових ресурсів. Цей фактор конститує включення або виключення жінок з міського управління, цифрової економіки (фріланс, маркетплейси), онлайн-освіти, цифрової мобільності (транспортні застосунки), охорони здоров'я (е-рецепти, телемедицина). Контроль над цими ресурсами визначає владу: володієш доступом – можеш впливати на зміну диджиталізованого середовища.

Мета статті – розроблення теоретико-аналітичної рамки, що пояснює, як процеси диджиталізації та модернізації міського середовища впливають на гендерну структуру урбаністичних відносин, а також окреслення напрямів формування інклюзивної цифрової політики, здатної мінімізувати соціальні нерівності та розкрити потенціал цифровізованих міст для жінок.

Завдання полягають у виявленні ключових механізмів формування гендерного цифрового розриву, аналізі впливу алгоритмічного управління на доступ жінок до міських ресурсів, оцінці трансформації публічних і приватних просторів під тиском цифрових платформ, формулюванні практичних орієнтирів для стейкхолдерів міського розвитку з огляду на принципи соціальної справедливості та різноманітності.

Методи дослідження. Застосовано вторинний аналіз глобальних статистичних звітів, зокрема ООН, Світового банку, ITU та GSMA. Використано критичний дискурсивний аналіз, щоб окреслити, як алгоритмічні платформи відтворюють гендерні асиметрії. Метод концептуального моделювання дозволив інтегрувати емпіричні показники у пояснювальну рамку пізнього модерну.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У сучасній соціологічній думці проблема інтеграції гендерної перспективи в урбаністичні дослідження набуває особливої ваги в контексті розвитку смарт-сіті. М. Морфій та співавт. у своїй роботі аналізують участь жінок у русі за відкриту науку, демонструючи, що культури, орієнтовані на комунальність і прозорість, стимулюють залучення жінок [8]. Автори вказують на те, що відкриті наукові спільноти, що тяжіють до співпраці замість індивідуалістичних практик, створюють умови для підвищення гендерної рівності [8]. Такі підходи є релевантними для розвитку смарт-міст, де цифрові інновації повинні бути не тільки технократичними, а й орієнтованими на інклюзію. Р. Марсігліано та співавт. досліджують феномен «розумного міста» як простору конфлікту інтересів, вказуючи на загрозу маргіналізації певних груп, включно з жінками, через нерівний доступ до цифрових ресурсів [9]. Використовуючи постмодерністську рамку, автори підкреслюють необхідність плюралізму у проєктуванні смарт-міст для запобігання структурному відтворенню соціальної нерівності [9]. К. Лівий акцентує на тому, що інклюзивне управління в містах майбутнього вимагає врахування гендерної динаміки при плануванні технологічних систем, оскільки гендерні дисбаланси у доступі до цифрових сервісів можуть поглибити соціальну фрагментацію [10]. Індійський контекст розглянуто у дослідженні Institute for Transportation and Development Policy, що аналізує мобільність жінок у містах Індії. Підкреслюється, що незважаючи на переважне користування громадським транспортом серед жінок, існують численні бар'єри, пов'язані з небезпекою сексуальних домагань і відсутністю інфраструктурних рішень, орієнтованих на потреби жінок [11]. Це ще раз наголошує на необхідності впровадження гендерно-чутливих транспортних систем у смарт-сіті. У дослідженні World Bank акцентується на тому, що розсіяне поселення переміщених жінок у неформальних районах міст, відсутність доступу до безпечного транспорту і громадських просторів сприяють посиленню соціальної ізоляції та вразливості до насильства [12]. Це доводить важливість врахування особливих потреб жінок у міграційній політиці смарт-урбанізму. Таким чином, інтеграція гендерної перспективи в урбаністичне планування в умовах цифрової модернізації міського простору має розглядатися як обов'язкова умова сталого розвитку смарт-сіті. Постмодерністська соціологія наголошує, що міста повинні перестати бути просторами гегемонії окремих груп і перетворитися на інклюзивні поліфункціональні середовища, що забезпечують рівні можливості для всіх мешканців, незалежно від їхньої гендерної ідентичності.

Результати дослідження. У часи цифровізації міст ці історичні приклади набувають нового значення: жінки, як активні учасниці соціальних процесів, формують інклюзивні цифрові міські простори, сприяють розширенню доступу до технологій і забезпечують розвиток інтелектуального потенціалу міських громад. Процеси урбанізації, що послабили традиційні соціальні норми та вплив локальних громад, створили умови для динамічної трансформації гендерних ролей у міському середовищі [13]. Відхід від класичної патріархальної моделі, де чоловіки домінували у публічному просторі, а жінки – у приватному, не призвів до повної нівеляції гендерних відмінностей [13]. Розвиток цифрової інфраструктури міст без урахування гендерної специфіки ризикує поглибити існуючі дисбаланси.

На початку 1980-х років гендерні студії як окрема сфера знань увійшли до наукового дискурсу західноєвропейських країн, США та Канади [14, с. 21]. Раніше, у 1960-х роках, термін «гендер» використовувався переважно у значенні граматичної категорії, що позначала рід [14, с. 21]. Поступово відбулася соціологізація цього поняття, яка відображала усвідомлення його тісного зв'язку із соціальною структурою, політичними та економічними інституціями суспільства. Запровадження гендеру як соціально-культурного конструкта стало відповіддю на необхідність подолання уявлень про природну заданість статевих ролей [14, с. 21]. Розвиток цифровізованих міських просторів вимагає врахування гендерної динаміки, оскільки технологічні системи та цифрові комунікаційні сервіси відтворюють або трансформують соціальні ролі. У сучасному інформаційному суспільстві комунікативний чинник пронизує всі сфери суспільного життя, визначаючи зміст і динаміку соціально-політичних та економічних процесів, а також трансформуючи традиційні механізми соціального контролю [15]. У процесі

цифровізації міст ці зміни набувають особливого значення для жінок. Соціальні медіа створюють нові можливості для мобілізації, самоорганізації та посилення громадянської активності жінок у міських середовищах. Водночас доступ до цифрової інфраструктури і навичок залишається нерівномірним, що потребує цілеспрямованих політик цифрової інклюзії для жінок, аби забезпечити їхню повноцінну участь у модернізації урбаністичних просторів. Цифровізація сучасного міського середовища відкриває нові можливості для самовираження, творчості та участі у громадському житті [16, р. 84]. Проте в умовах постійних технологічних змін громадяни, особливо жінки, стикаються з викликами адаптації, необхідністю освоєння нових навичок та збереження власної ідентичності. Ідентичність у сучасному світі проявляється як динамічний процес, що змінюється під впливом культури, історії, технологій і соціальних інституцій [4, р. 103–104]. Плинність сучасності та індивідуалізація відкривають нові можливості для жінок у місті: цифрові платформи стають інструментом самовираження, боротьби за видимість та участь у створенні міського простору. Водночас жінки змушені орієнтуватися у мозаїчному, часто суперечливому середовищі, де ідентичність формується ситуативно під впливом глобальних і локальних змін.

Міські простори вже не обмежують соціальну взаємодію фізичними межами – цифрові платформи формують нові формати комунікації, змінюючи концепції часу і простору [16, р. 86]. У мережевому суспільстві жінки отримують більше можливостей для самореалізації, але водночас зазнають тиску цифрових мереж, що посилює ризики контролю та нерівності. Досвід ініціативи UN Women «Safe Cities and Safe Public Spaces» засвідчив, що формування гендерно-чутливого міського середовища є питанням соціальної справедливості та стратегічною умовою сталого розвитку міст [17, р. 2]. Взаємодія місцевих урядів, жіночих громадських організацій, молодіжних феміністських ініціатив і дослідницьких інституцій продемонструвала, що ефективні стратегії боротьби з насильством потребують локалізованих даних і включення маргіналізованих груп у процеси міського планування. Досвід ініціативи показав, що розвиток безпечних міст пов'язаний із підвищенням політичної участі жінок, економічним розширенням їхніх можливостей і зміцненням автономної мобільності у міському просторі. При цьому медіа, як традиційні, так і цифрові, водночас репрезентують жіночі досвіди в місті й формують уявлення про належність до міського простору. Візуальні репрезентації міст у медіа визначають, які ідентичності стають видимими, а які залишаються на маргінесі, що напряду впливає на жіночі стратегії самопрезентації та мобільності.

Толерантність у сучасному суспільстві є динамічним і нестабільним явищем, що змінюється разом із соціальними процесами [18, с. 78]. Попри сталість терміну, сама толерантність у повсякденних практиках виявляється ситуативною та залежною від змін у соціокультурному полі. Плинність модерності спричиняє транзитивний характер толерантності: вона формується й переформовується під впливом політичних, економічних, культурних змін [18, с. 78]. Умови модернізації сьогодні вимагають як технологічних інновацій, так і радикальної переоцінки соціальної ролі жінок у міському просторі як суб'єктів, здатних формувати безпечні, доступні та стійкі середовища для життя представників різних гендерів. У процесах планування та розвитку міських просторів гендерна нерівність залишається системною проблемою, яка призводить до створення урбаністичних середовищ, не інклюзивних для жінок та маргіналізованих груп [19, р. 8]. Конфлікт в урбаністичному середовищі часто виникає через нерівний доступ до ресурсів, інфраструктури та символічного простору. Гендерні дисбаланси посилюють ці конфлікти. Ключовими бар'єрами виступають обмежений доступ до якісних гендерних даних на міському рівні, низький рівень обізнаності та спроможності органів влади визнавати й реагувати на гендерну нерівність, сприйняття гендерної проблематики як периферійної, а також недостатність механізмів для формальної участі жінок у процесах ухвалення рішень. Ці чинники зумовлюють серйозні структурні наслідки для міського середовища: нерівномірний доступ до базових послуг (водопостачання, санітарія, гігієна), неадекватні транспортні системи, які не враховують потреб жінок, підвищене відчуття небезпеки у громадських просторах, зростання вразливості до кліматичних та екологічних ризиків, а також обмеження доступу

жінок до освіти і працевлаштування [19, р. 8]. Культура міста в цифрову добу перетворюється на багатопланову структуру взаємодії локального та глобального. Участь жінок у культурі міст – чинник формування інклюзивних наративів про міське життя. Візуальна культура перетворюється на ключовий код урбаністичної взаємодії та конструювання ідентичностей. Візуальні образи міст формуються через традиційні елементи архітектури, публічного мистецтва, цифрові медіа, соціальні мережі, рекламні платформи та візуалізації даних тощо. При цьому візуальне середовище часто фіксує або відтворює нерівність: реклама у публічному просторі репрезентує жінок переважно у стереотипних ролях, а візуальна структура інформаційних систем орієнтована на уніфікованого користувача, ігноруючи різноманітність досвідів. Cities Alliance підкреслюють, що підвищення обізнаності, розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, жіночих об'єднань та громадських організацій є критично важливим для успішного створення міських проєктів, орієнтованих на принципи інклюзивності [19, р. 13–14]. Розглядаючи демографічний вимір диджиталізації, доречно апелювати до концепції селективної інклюзії. Вік, освіта, гендер та етнокультурні відмінності впливають на траєкторії залучення у цифрові середовища.

Важливо відзначити, що бар'єр не обмежується фізичним доступом до мережі: йдеться про здатність трансформувати доступ у культурно та економічно значиму участь. Наприклад, вікова група 65+ може бути підключеною до широкоплатного інтернету, але залишатися периферійною щодо е-демократичних сервісів через когнітивну складність процедур і недостатню адаптацію інтерфейсів. Таким чином, урбаністична політика, орієнтована виключно на розширення інфраструктурного покриття, ризикує підживлювати нові форми нерівності, маскуючи їх статистикою «100% підключення». Подолання цього парадоксу вимагає переходу від технократичної логіки до культурно-демографічної чутливості, де питання участі розуміється як історично вкорінений та символічно опосередкований процес. Так само урбаністичне середовище по-різному сприймається і використовується чоловіками та жінками, що призводить до формування різних потреб щодо інфраструктури, транспорту, житлової політики та організації громадських просторів [19, р. 9]. Однак ці пріоритети жіночої аудиторії рідко враховуються на етапах розробки міської політики чи реалізації інфраструктурних проєктів, що веде до їхнього системного виключення і втрачених можливостей не лише для самих жінок, а й для суспільства загалом. Цей дефіцит інклюзії особливо гостро проявляється в умовах обмежених ресурсів, характерних для значної частини країн Глобального Півдня, де нестача базових послуг поглиблює соціальні нерівності [19, р. 9]. Брак доступу до землі, гідного житла, безпечних публічних просторів та належної інфраструктури суттєво погіршує становище жінок у містах. Зміни клімату ще більше загострюють ці виклики, зокрема шляхом негативного впливу на продовольчу безпеку, догляд за дітьми та доступ до освіти [19, р. 9]. Попри домінуючу роль жінок в аграрному секторі у регіонах Південної Азії та Африки на південь від Сахари, доступ до землі, агротехнологій і ресурсів для них суттєво обмежений, що знижує їхню здатність адаптуватися до нових викликів [19, р. 9]. Також, як вказує Світовий банк (2023), процеси урбанізації часто супроводжуються зростанням неформальної забудови, де переселенці займають найдешевші доступні житлові площі, що посилює просторову сегрегацію та щільність проживання. Дисперсія таких груп у межах міських просторів ускладнює виявлення їхніх потреб і забезпечення базових послуг [12, р. 14–15]. Особливо вразливою групою залишаються жінки та дівчата, які через обмежені фінансові ресурси змушені поселятися в зонах з високим рівнем злочинності та поганою інфраструктурою. Життя в таких умовах загострює ризики для здоров'я, підвищує навантаження на жіночі ролі догляду та обслуговування, водночас ускладнюючи доступ до безпечних громадських просторів і транспорту [12, р. 14–15]. Крім того, через погані санітарні умови в неформальних поселеннях значно зростає ймовірність епідемій, що особливо вразливо б'є по дітях та, як наслідок, поглиблює залежність від жіночої праці в домашній сфері. Такі просторові нерівності, посилені зміною клімату та інституційною бездіяльністю, створюють умови для нових форм соціальної ексклюзії.

Глобалізація та міграція, як всесвітні процеси, істотно трансформують міські простори, створюючи умови для економічного та суспільного розвитку. Утім, згідно з даними Світового банку

(2023), переміщені жінки та дівчата часто зіштовхуються із відсутністю безпечних доступних парків, транспортних мереж і зон відпочинку. Висока вартість пересування та нестача безпечних громадських просторів обмежують їхню мобільність, а отже – звужують можливості для соціалізації, відпочинку й фізичної активності, що є особливо відчутним у середовищах з низьким рівнем доходів [12, р. 15–16]. Доступ до мобільності стає фактором дискримінації не лише у випадку мігранток. Дослідження у контексті індійських міст вказують на те, що саме жінки, особливо з бідніших верств, є основними користувачками громадського транспорту [12, р. 15–16]. Водночас ці простори часто стають середовищами ризику через загрозу сексуальних домагань або насильства, що, у свою чергу, примушує багатьох жінок до соціальної ізоляції. Такі процеси відзначалися, зокрема, у Карачі, де жінки та дівчата практикують обмеження пересування (пурду) або зовсім уникають виходів на вулицю без супроводу чоловіків [12, р. 15–16]. Проблеми доступності безпечного транспорту та освітлення в містах, зокрема в поселеннях внутрішньо переміщених осіб у Байдоа, підкреслюють структурну нерівність міського простору [12, р. 15–16]. Такі умови ведуть до конструювання «урбаністичних пасток» для вразливих груп, де відсутність базових умов для пересування й безпеки посилює соціальне виключення.

Зауважимо, є низка кейсів, які борються із подібними процесами дискримінації. У Брюсселі, у співпраці з організацією Garance, запроваджено навчальні програми для працівників поліції з метою підвищення їх обізнаності щодо природи та масштабів сексуальних домагань у громадських просторах та удосконалення навичок ефективного реагування [17, р. 7]. У Лондоні в період першого карантину мер міста ініціював партнерство з громадськими організаціями для створення мережі притулків для жінок, які постраждали від насильства, з наданням комплексної підтримки – психологічного консультування, сприяння у переселенні до постійного житла та адаптації послуг для дистанційної допомоги [17, р. 7]. В Єгипті у відповідь на зростання звернень на гарячу лінію Офісу скарг жінок було впроваджено механізм оперативної допомоги через WhatsApp та створено команди швидкого реагування, що координували підтримку, включаючи домовленості з роботодавцями [17, р. 7] тощо. У відповідь на початок війни проти України у 2014 року локальні організації розгорнули допомогу переселенцям через освітні, культурні та адаптаційні програми [20, с. 21]. Було організовано дитячі табори, туристичні походи, тренінги та фотовиставки, що сприяли інтеграції новоприбулих у міські спільноти [21, с. 21]. Окрему увагу приділяли підтримці жінок і дітей, допомагаючи їм адаптуватися до нових міських умов через соціальні служби та участь у громадських ініціативах. Такі саме механізми застосовувалися після початку повномасштабної війни у 2022 р.

Аналіз гендерного розриву в цифровій сфері демонструє складну й неоднорідну картину, особливо у взаємозв'язку з розвитком цифрових навичок. Станом на 2024 рік у Європі спостерігається майже паритет у базовій цифровій грамотності серед чоловіків і жінок, однак жінки становлять лише 20% спеціалістів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій [7, р.51]. У країнах Глобального Півдня гендерна нерівність у цифрових навичках є більш вираженою, хоча міждержавні відмінності залишаються значними. Згідно з даними звіту GSMA, у 10 із 12 досліджених країн жінки продемонстрували нижчу впевненість у власних цифрових компетенціях, причому розрив перевищував 10% у Сенегалі, Бангладеш і Пакистані [7, р. 50–51]. Водночас в Індії та Гватемалі ситуація була протилежною – жінки оцінювали свої цифрові вміння вище, ніж чоловіки. Подібна тенденція спостерігалася у дослідженні UNICEF: у семи країнах дівчата виявилися більш обізнаними в цифрових технологіях, ніж хлопці, тоді як у 21 країні з низьким і середнім рівнем доходу – навпаки [7, р. 51]. У з диджиталізацією міст подолання нерівності у цифрових компетенціях є критичним фактором, що визначатиме доступ жінок до інноваційної інфраструктури та рівень їхньої участі у проєктуванні й управлінні містами.

Дослідження показують, що жінки та дівчата в ситуації переміщення несуть подвійний тягар: поєднання доглядових обов'язків із обмеженим доступом до безпечних громадських просторів та сервісів [12, р. 25]. Структурні гендерні нерівності обмежують їхню мобільність, закріплюють економічну вразливість через доступ лише до низькокваліфікованої праці, що посилюється

соціальною ізоляцією у спільнотах переміщених осіб. У міському просторі такі процеси виявляються особливо гостро: брак безпечного транспорту, загроза гендерно-обумовленого насильства, обмежений доступ до рекреаційних зон і високий ризик дискримінації з боку роботодавців, орендодавців чи навіть офіційних органів влади. Ці явища постають як прояв фрагментації урбаністичного середовища, де традиційні соціальні контракти руйнуються під натиском глобальних криз і деформації інституцій. У процесах диджиталізації міст це може передбачати, зокрема, інтеграцію сенсорних технологій для оптимізації безпечного пересування в місті.

Показовим є зростання випадків гендерно-обумовленого насильства у міських умовах після воєн і конфліктів, що в окремих регіонах досягає 70% серед жіночого населення [12, р. 25]. При цьому культурні практики, що обмежують права жінок (наприклад, примусові шлюби чи «вбивства честі»), набувають нової сили в умовах дезінтеграції соціальних структур [12, р. 25]. Невідомість процедур скарг, страх репресій, стигматизація та залякування з боку представників інституцій залишають більшість випадків насильства нерозкритими, що призводить до відтворення циклу бідності та вразливості. Аналіз мобільних додатків, проведений дослідниками у 2020 році, виявив існування 171 цифрової платформи, спрямованої на боротьбу із гендерно-зумовленим насильством [7, р. 74]. Переважна більшість цих сервісів була розроблена в Південній Азії (26%) та Європі (25%), тоді як їхня присутність у країнах Африки на південь від Сахари (10%) та на Близькому Сході (6%) залишалася обмеженою [7, р. 74]. У цих рішень є низка недоліків, зокрема брак ефективного захисту персональних даних користувачів і фокус переважно на реагуванні на надзвичайні ситуації, а не на системну профілактику гендерного насильства, що вказує на необхідність інтеграції безпечних, інклюзивних та превентивно орієнтованих технологічних рішень у розвиток смарт-сіті. Цифрові простори сучасного міста мають враховувати гендерні аспекти безпеки та довіри під час модернізації міських екосистем.

Наведена рамка дозволяє сформулювати кілька висновків. Гендерні нерівності в цифровізованому місті мають складний характер і не зводяться до економічних показників доходу чи зайнятості. Вони продукуються на перетині культурних норм, ієрархії знань і влади, інфраструктурних можливостей, а також комунікаційних репрезентацій. Цифрові технології, попри їхню репутацію нейтральних інструментів, вплетені в природу соціальних структур і, отже, можуть відтворювати стереотипи та дискримінаційні практики, якщо не втрутитися на етапі моделювання та етичної оцінки. Оцінювання міського середовища виключно за фізичними та архітектурними критеріями є недостатнім, оскільки справжня якість життя формується також через емоційний комфорт, соціальні зв'язки та індивідуальні сприйняття мешканців. Це особливо актуально для спальних районів, де, попри стереотипи, життя вирізняється активністю, різноманітністю практик і глибоким соціальним виміром [22, с. 102]. Жінки, як користувачки локальної інфраструктури, особливо чутливі до якості довкілля та безпечності просторів. Участь жінок у розробці, тестуванні та впровадженні цифрових рішень для міста має сприйматися як системна умова підвищення якості й релевантності інфраструктур для широких груп користувачів. Міська політика має переходити від декларативного рівня «інклюзивності» до впровадження конкретних механізмів демократичної участі, коли під час інноваційних проєктів створюються «вікна» впливу для маргіналізованих груп, залучених до співтворення та спільного управління цифровими системами міста.

Локальна пам'ять міста формується через простори повсякденного життя, серед яких важливе місце займають житлові мікрорайони [23]. У сучасних містах пам'ять про міський простір формується не лише через великі історичні наративи, а й через повсякденні практики мешканців, зокрема у спальних районах [22, с. 99–100]. Жінки, які часто є основними користувачами багатьох компонентів локальної інфраструктури (дитячих садків, магазинів, громадського транспорту), відіграють важливу роль у творенні соціальної пам'яті міста. Таким чином, цифровізація сприяє оновленню урбаністичної ідентичності й розширює можливості жінок у переосмисленні та розвитку міського середовища.

Глобалізація створює нові виклики для урбанізованих просторів, де зростання населення супроводжується конфліктами й соціальними проблемами. Водночас вона відкриває

можливості для українських міст [24, с. 26]. Розвиток глобальних процесів супроводжується трансформацією культурних норм, цінностей і комунікаційних практик [24, с. 26]. Водночас глобалізація, за умови належного управління, може створювати передумови для подолання структурної гендерної дискримінації. Цифровізація, урбанізація та міграція прискорюють трансформацію соціальних норм і відкривають нові платформи для участі жінок у публічному житті, роте без цілеспрямованої політики інфраструктурної інклюзії, гендерної чутливості в міському плануванні та захисту прав на житло і безпеку, глобальні процеси можуть відтворювати та поглиблювати існуючі нерівності. П. Бурдье критикує структурну лінгвістику за ігнорування соціального контексту мовлення та підкреслює, що мовна практика завжди вбудована в структури домінування [25]. Це особливо актуально для жінок-мігранток, які часто вимушені адаптуватися до панівних мовних і культурних кодів у містах, де мова стає не лише засобом комунікації, а й інструментом соціального виключення. Для мігранток ця нерівність посилюється: вони перебувають у позиції мовців із низьким лінгвістичним статусом, часто не маючи можливості впливати на соціальну реальність через мову. Успішна реалізація політики державного розвитку можлива лише за умови врахування досвіду інших країн, унікальності кожного історичного контексту та глибокого аналізу різних моделей модернізації [26]. Україні доцільно переймати практики державної політики країн, де посилена увага до захисту гендерних прав, зокрема мігранток.

Післявоєнна відбудова України в західних дослідженнях переважно зводиться до демократизації, посилення безпеки та економічного відновлення [27]. Водночас, високі оборонні витрати можуть спричинити бюджетні суперечності. У цьому контексті Україні варто орієнтуватися на досвід країн, здатних здійснювати послідовну модернізацію – зокрема тих, що в соціології позначаються як *developmental state* [27]. Вивчення прикладів азійських «тигрів», які поєднали економічне зростання з авторитарними практиками, дозволяє критично осмислити межі західної моделі модерну [27]. Технологічні й архітектурні інновації в містах повинні посилювати людський вимір, а не витіснити його [28]. Міста – це складні соціотехнічні системи, розвиток яких залежить від взаємодії з мешканцями. Технології *Smart City* можуть як підтримувати цю взаємодію, так і загрожувати культурній самобутності, якщо їх впроваджувати без врахування локального контексту [28]. Громадським активістам варто представляти голос громади, спиратися на локальне знання й ділитися корисними ідеями. Чиновники мають бачити себе як сервісну ланку, що підвищує ефективність рішень і зміцнює довіру до влади [29]. Політикам – мислити стратегічно й довгостроково, підтримуючи зв'язки між місцевими ініціативами та національними інституціями. Спільна мета – будувати стійкі, довірливі та ефективні відносини між громадою й управлінськими структурами [29], що в умовах цифровізації міст вимагає розвинутого електронного врайдування. Концепт гендерної асиметрії допомагає змістити фокус у розбудові суспільства із класових протистоянь до локальних ідентичностей та культурних відмінностей [30]. Концепт гендерної асиметрії дозволяє переорієнтувати увагу з макрорівневих класових конфліктів на локальні форми соціальної нерівності у містах, зокрема ті, що виявляються у просторовій організації, доступі до ресурсів та участі в урбаністичному плануванні.

Висновки та перспективи дослідження. Узагальнюючи, можна стверджувати, що гендерний аспект диджиталізації та модернізації міста – це один з фундаментальних параметрів оцінки його сталості, справедливості та інноваційності розвитку. Проєкт розумного міста, позбавлений гендерної оптики, імовірно породжує нові соціальні тіні, закріплюючи невидимість та вразливість значної частини населення. Тоді як проєкт, котрий ураховує гендерну диференціацію доступу, потреб та ризиків, відкриває потенціал для більш комплексної, емансипативної і водночас технологічно просунутої моделі міського життя. Саме такий підхід дає змогу мислити цифровізацію як культуру і структуру одночасно – культурну, бо трансформує символічний порядок ідентичностей та взаємодій; структурну, бо втілюється в матеріальних інфраструктурах, стандартах і алгоритмічних протоколах, що скеровують потоками ресурсів та інформації.

Сучасна соціологія міста фіксує фрагментовану модерність смарт-урбанізму, коли передові технології впроваджуються точково – у фінансових та туристичних кластерах, тоді як переферійні райони залишаються недоінвестованими. Така геополітика інфраструктури формує цифрові периферії всередині міст, де жінки, особливо меншини та мігрантки, стикаються з комунікаційними бар'єрами та відсутністю онлайн-сервісів [12]. Розширення мережі 5G само собою не вирішує проблему – важлива явочна доступність пристроїв, лінгвістична адаптація інтерфейсів, висока цифрова грамотність і, найголовніше, включення жінок у контури прийняття технополітичних рішень тощо.

Трансформація гендерно-маркованого досвіду публічності та приватності торкається традиційної дихотомії «дім/вуличний простір». У патріархальних культурах «публічне» асоціювалося з чоловічою активністю, «приватне» – із жіночою. Цифрові технології змінили це розмежування: смартфон і соціальні мережі дозволяють жінкам конструювати нові «публічні» майданчики в межах дому, а віддалена робота – зміщує виробничі процеси в приватну сферу. Проте ці зміни непостійні й амбівалентні: з одного боку, спостерігається розширення професійних і комунікативних можливостей; з іншого – домашній простір не втрачає властивості гендерно-несправедливого середовища, де доглядові обов'язки залишаються переважно жіночими. Виникає феномен «подвійного навантаження»: одночасне виконання дистанційної оплачуваної праці та неоплачуваних хатніх обов'язків.

Досвід різних міст глобальної Півночі та Півдня доводить, що цифрова модернізація набуває фрагментованих форм, формуючи основу тканини інфраструктури – високотехнологічних центральних кластерів – та «островів відсталості», де мешканці вимушені покладатися на традиційні чи навіть неформальні мережі. Така неоднорідність – соціальний феномен. Вона матеріалізує асиметрії доступу до інтернету, якісного мобільного зв'язку, хмарних сервісів і цифрової грамотності. Головне, що ці асиметрії переплітаються з гендерними: економічна залежність, доглядове навантаження, страх перед насиллям – усе це чинники, які «затемнюють» життя жінок у місті. Інакше кажучи, відцифрована матеріальність міста залишається упередженою настільки, наскільки упередженими є ті соціальні структури, що задають її архітектуру. Зрештою, один із головних викликів для цифрового розвитку міста полягає в здатності розпізнавати параметри цифрової нерівності на ранніх етапах, моделювати потенційні наслідки і конструювати такі інституційні механізми, які мінімізують ризики для найбільш уразливих груп. Це потребує міждисциплінарних методологій: від гендерно-чутливого аналізу великих даних до глибинних інтерв'ю із залученням громад, чому можуть бути присвячені майбутні дослідження. Так утвердиться процес, у якому місто буде здатне не лише збирати дані, а й застосовувати їх на благо всіх своїх мешканців незалежно від статі, віку чи соціального статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кутуєв П. В. Модерн(и): історії, теорії та практики. Одеса: Гелветика, 2017. 312 с.
2. Коломієць Т. В. Гендерна асиметрія як джерело соціальних конфліктів (український контекст). *Великі війни, великі трансформації, 1918–2018 роки: конфлікти та мир у XX і XXI століттях: матер. IX міжнар. наук.-практ. конф.* 2018. С. 196–198.
3. Шкуров Є. Суспільний аспект реалізації цілей сталого розвитку в повоєнному відновленні міст. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2025. № 1(64). С. 199–215. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324584>.
4. Петренко-Лисак А. Міські ідентичності за умов постмодернових мінливостей. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики.* 2020. № 86. С. 101–108.
5. Коломієць Т. В., Кукса В. В. Роль та значення жінки в козацькій державі. *Сторінки історії: зб. наук. праць.* 2012. № 34. С. 21–32.
6. Шкуров Є. В. Місто в процесах розбудови і соціальних змін у західній соціології другої половини XX століття. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2024. № 4(64). С. 68–76. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4\(64\).322698](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4(64).322698).
7. UN Habitat. World smart cities outlook 2024. United Nations Human Settlements Programme, 2024. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2024/12/un_smart_city_outlook.pdf

8. Murphy M. C., Mejia A. F., Mejia J., Yan X., Cheryan S., Dasgupta N., Pestilli F. Open science, communal culture, and women's participation in the movement to improve science. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2020. Vol. 117, № 39. P. 24154–24164. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1921320117>.
9. Marcigliano G., Giustini D., Grassi A. Smart cities and inequality: Challenges for inclusion. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, № 17. P. 10721. DOI: <https://doi.org/10.3390/su141710721>.
10. Levy K. E. C. Data driven: Truckers, technology, and the new workplace surveillance. Princeton: Princeton University Press, 2022. 288 p.
11. Institute for Transportation and Development Policy. Women and transport in Indian cities: Problems, perspectives and policies. New York: Institute for Transportation and Development Policy, 2018. 60 p.
12. World Bank. Gender & forced displacement in cities. 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099110323161023204/pdf/P1749910706c6c014086e903e0437504040.pdf>.
13. Коломієць Т. В., Василець О. І. Вплив урбанізації на трансформацію гендерних ролей. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 4(44). С. 36–42.
14. Бондар Г. Г. Гендер та поняттєво-категоріальний апарат гендерології, соціології гендеру та гендерних студій: до постановки проблеми. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2011. № 51. С. 21–26.
15. Єнін М., Коржов Г. Мережева комунікація: ризики та перспективи (на основі соціологічних опитувань громадської думки в країнах Євросоюзу). *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2021. № 49(1). С. 22–29.
16. Hurova I. V., Shkurov Y. V. Man in digitized urban socio-cultural space. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2023. No. 24. P. 75–87.
17. UN Women. Safe cities & safe public spaces global results report 2017–2020. 2021. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/07/safe-cities-and-safe-public-spaces-global-results-report-2017-2020>
18. Петренко-Лисак А. Ситуативна та плинна толерантність постмодерну. *Habitus*. 2021. № 24(1). С. 77–81.
19. Cities Alliance. Gender Equality Action Plan 2022–2023. 2022. URL: <https://www.citiesalliance.org/sites/default/files/2021-12/GenderEqualityActionPlan2022-2023.pdf>
20. Баханов О. Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді вимушених переселенців у досвіді діяльності неурядової організації. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3. С. 20–26.
21. Баханов О. Відповідність цілей молодіжної стратегії ЄС на 2019–2027 роки глобальним цілям сталого розвитку (ЦСР) на 2015–2030 роки в контексті сфер соціального впливу на суспільство і молодь. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2021. № 1(1). С. 8–13.
22. Петренко-Лисак А. Пам'ять спального мікрорайону: (не) для туристів. *Місто: історія, культура, суспільство*. 2021. № 1(12). С. 98–117.
23. Петренко-Лисак А., Вільхова Д. Суспільство в музеї чи музей в суспільстві (до питання про роль соціології в міських музейних практиках). *Місто: історія, культура, суспільство*. 2022. № 2(14). С. 155–176.
24. Шкуров Є., Єнін М., Коломієць Т., Лаундра К. Глобалізаційні процеси в сучасному місті. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2021. № 3(51). С. 19–30. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3\(51\).246412](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3(51).246412)
25. Бурдє П., Вакан Л. Мова, гендер і символічне насильство. *Рефлексивна соціологія*. Київ: Медуза, 2015. С. 112–153.
26. Кутуєв П. В., Северинчик О. П., Макаренко Д. В. Держава, що сприяє розвитку: чи можлива подорож зі Східної Азії до Східної Європи? *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2018. № 2(38). С. 3–12.
27. Fedorchenko-Kutuev R., Pygolenko I., Khomiak A. Ukrainian state between the imperatives of democracy and post-war modernization. *The Ideology and Politics Journal*. 2023. Vol. 1(23). P. 148–171.
28. Шкуров Є. В. Унікальність як виклик та можливість у становленні SmartCity. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2023. № 2(94). С. 140–150. DOI: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2\(94\).2023.140-150](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(94).2023.140-150).

29. UN-Habitat, UN Women. Her City: A guide for cities to sustainably design urban spaces together with girls. 2021. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/03/02032021_her_city_publication_low.pdf.

30. Коломієць Т. В. Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів українського суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3(43). С. 41–51.

REFERENCES

1. Kutuev, P. V. (2017). *Modern(y): istorii, teorii ta praktyky* [Modernity(ies): Histories, Theories, and Practices]. (312 pp.). Helvetyka. [in Ukrainian]
2. Kolomiets, T. V. (2018, November). Genderna asymetriia yak dzherelo sotsial'nykh konfliktiv (ukraïns'kyi kontekst). In *Velyki viiny, velyki transformatsii, 1918–2018 roky: Konflikti ta myr u XX i XXI storichchiakh* [Gender Asymmetry as a Source of Social Conflicts (the Ukrainian Context)] (pp. 196–198). IX International Scientific Conference Proceedings. [in Ukrainian]
3. Shkurov, Ye. (2025). Suspil'nyy aspekt realizatsii tsilei staloho rozvytku v povoiennomu vidnovlenni mist [The Social Aspect of Achieving Sustainable Development Goals in the Post-War Reconstruction of Cities.]. *Visnyk Natsional'noho yurydychnoho universytetu im. Yaroslava Mudroho. Seriya: Filozofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 1(64), 199–215. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324584> [in Ukrainian]
4. Petrenko-Lysak, A. (2020). Mís'ki identychnosti za umov postmodernovykh mynlyvostei [Urban Identities under Conditions of Postmodern Changes.]. *Sotsial'ni tekhnolohii: aktual'ni problemy teorii ta praktyky*, (86), 101–108. [in Ukrainian]
5. Kolomiets, T. V., & Kuksa, V. V. (2012). Rol' ta znachennia zhinky v kozat'kii derzhavi [Women's roles in the Cossack state]. *Storinky istorii*, (34), 21–32. [in Ukrainian]
6. Shkurov, Ye. V. (2024). Misto v protsesakh rozbudovy i sotsial'nykh zmin u zachidnii sotsiolohii druhoi polovyny XX stolittia [The City in the Processes of Development and Social Change in Western Sociology of the Second Half of the 20th Century.]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 4(64), 68–76. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4\(64\).322698](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4(64).322698) [in Ukrainian]
7. UN-Habitat. (2024). *World smart cities outlook 2024*. United Nations Human Settlements Programme. https://unhabitat.org/sites/default/files/2024/12/un_smart_city_outlook.pdf
8. Murphy, M. C., Mejia, A. F., Mejia, J., Yan, X., Cheryan, S., Dasgupta, N., & Pestilli, F. (2020). Open science, communal culture, and women's participation in the movement to improve science. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(39), 24154–24164. <https://doi.org/10.1073/pnas.1921320117>
9. Marcigliano, G., Giustini, D., & Grassi, A. (2022). Smart cities and inequality: Challenges for inclusion. *Sustainability*, 14(17), 10721. <https://doi.org/10.3390/su141710721>
10. Levy, K. E. C. (2022). *Data driven: Truckers, technology, and the new workplace surveillance*. Princeton University Press.
11. Institute for Transportation and Development Policy. (2018). *Women and transport in Indian cities: Problems, perspectives and policies* (60 pp.).
12. World Bank. (2023). *Gender & forced displacement in cities*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099110323161023204/pdf/P1749910706c6c014086e903e0437504040.pdf>
13. Kolomiets, T. V., & Vasilets, O. I. (2019). Vplyv urbanizatsii na transformatsiiu gendernykh rolei [The Impact of Urbanization on the Transformation of Gender Roles.]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 4(44), 36–42. [in Ukrainian]
14. Bondar, H. H. (2011). Hender ta poniattievo-katehorial'nyi aparat henderolohii, sotsiolohii henderu ta hendernykh studii [Gender and the Conceptual and Categorical Framework of Genderology, Sociology of Gender, and Gender Studies: Toward Problem Formulation.]. *Sotsial'ni tekhnolohii: aktual'ni problemy teorii ta praktyky*, (51), 21–26. [in Ukrainian]
15. Yenin, M., & Korzhov, H. (2021). Merezheva komunikatsiia: Ryzyky ta perspektyvy (na osnovi opytuvan hromads'koi dumky v krainakh YeS) [Network Communication: Risks and Prospects (Based on Sociological Public Opinion Surveys in EU Countries).]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 49(1), 22–29. [in Ukrainian]
16. Hurova, I. V., & Shkurov, Y. V. (2023). Man in digitized urban socio-cultural space.. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 24, 75–87. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i24.295321>

17. UN Women. (2021). *Safe cities & safe public spaces: Global results report 2017–2020*. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/07/safe-cities-and-safe-public-spaces-global-results-report-2017-2020>
18. Petrenko-Lysak, A. (2021). Sytuatyvna ta plynna tolerantnist' postmodernu. [Situational and Fluid Tolerance of Postmodernity.]. *Habitus*, 24(1), 77–81. [in Ukrainian]
19. Cities Alliance. (2022). *Gender equality action plan 2022–2023*. <https://www.citiesalliance.org/sites/default/files/2021-12/GenderEqualityActionPlan2022-2023.pdf>
20. Bakhanov, O. (2019). Sotsial'no-pedahohichna pidtrymka ditey ta molodi vymushenykh pereselentsiv. [in Ukrainian]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 3, 20–26. [in Ukrainian]
21. Bakhanov, O. (2021). Vidpovidnist' tsilei molodizhnoi stratehii YeS (2019–2027 rr.) tsiliam staloho rozvytku (2015–2030 rr.) [Correspondence of the EU Youth Strategy 2019–2027 Goals with the Global Sustainable Development Goals (SDGs) 2015–2030 in the Context of Social Impact on Society and Youth.]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 1(1), 8–13. [in Ukrainian]
22. Petrenko-Lysak, A. (2021). Pam'iat' spal'noho mikroraionu: (ne) dlia turystiv [Memory of a Residential Neighborhood: (Not) for Tourists.]. *Misto: Istorii, Kul'tura, Suspilstvo*, 1(12), 98–117. [in Ukrainian]
23. Petrenko-Lysak, A., & Vilkhova, D. (2022). Suspilstvo v muzei chy muzei v suspilstvi? [Society in the Museum or Museum in Society (On the Role of Sociology in Urban Museum Practices).]. *Misto: Istorii, Kul'tura, Suspilstvo*, 2(14), 155–176. [in Ukrainian]
24. Shkurov, Ye., Yenin, M., Kolomiets, T., & Laundra, K. (2021). Hlobalizatsiini protsesy v suchasnomu misti [Globalization Processes in the Modern City]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 3(51), 19–30. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3\(51\).246412](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3(51).246412) [in Ukrainian]
25. Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2015). Mova, hender i symvolichne nasyt'stvo [Language, Gender, and Symbolic Violence]. In *Refleksyivna sotsiolohiia* (pp. 112–153). Meduza. [in Ukrainian]
26. Kutuev, P. V., Severinych, O. P., & Makarenko, D. V. (2018). Derzhava, shcho spryiaie rozvytku: chy mozhlyva podorozh iz Skhidnoi Azii do Skhidnoi Yevropy? [Developmental State: Is a Journey from East Asia to Eastern Europe Possible?] *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 2(38), 3–12. [in Ukrainian]
27. Fedorchenko-Kutuev, R., Pygolenko, I., & Khomiak, A. (2023). Ukrainian state between the imperatives of democracy and post-war modernization. *Ideology and Politics Journal*, 1(23), 148–171.
28. Shkurov, Ye. V. (2023). Unikal'nist' yak vyklyk ta mozhlyvist' u stanovlenni Smart City. [Uniqueness as a Challenge and Opportunity in the Formation of a Smart City]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu im. Ivana Franka*, 2(94), 140–150. [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2\(94\).2023.140-150](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(94).2023.140-150) [in Ukrainian]
29. UN-Habitat & UN Women. (2021). *Her City: A guide for cities to sustainably design urban spaces together with girls*. https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/03/02032021_her_city_publication_low.pdf
30. Kolomiets, T. V. (2019). Podolannia gendernoi asymetrii yak mekhanizm rehuliuвання sotsial'nykh konfliktiv. [Overcoming Gender Asymmetry as a Mechanism for Regulating Social Conflicts in Ukrainian Society]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 3(43), 41–51. [in Ukrainian]

Petrenko-Lysak Alla Oleksandrivna

PhD in Sociology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Sectoral Sociology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
4-d Glushkova Avenue, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1316-5002

Kolomiets Tetiana Volodymyrivna

PhD in Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Sociology,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37 Beresteiskyi Avenue, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2715-7804

Bakhanov Oleksii Yuriiovych

Lecturer at the Department of Sociology,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37 Beresteiskyi Avenue, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4868-4096

THE GENDER ASPECT OF SOCIO-CULTURAL TRANSFORMATIONS IN THE PROCESSES OF URBAN DIGITALISATION AND MODERNISATION

Relevance of the Problem. *Urban digitalisation radically reshapes the social fabric of urban spaces, creating new forms of access to resources and power while simultaneously deepening existing inequalities. The experience of women in digitalised cities reveals a structurally distinct dimension, as algorithmic systems, infrastructural disparities, and symbolic representations in the media reproduce complex forms of gender asymmetry. Data from international institutions indicate that the gender digital divide remains persistent even in highly developed regions, highlighting ongoing inequalities in women's access to digital technologies, the internet, urban services, and opportunities for participation in urban governance. This issue is particularly relevant in the context of rebuilding Ukrainian cities, where digital modernisation must incorporate the principles of social justice, inclusivity, and cultural diversity. Ignoring a gender-sensitive perspective risks entrenching patterns of discrimination and undermining sustainable development potential.*

Aim of the Article. *The aim is to develop a theoretical and analytical framework that explains how urban digitalisation and modernisation processes affect the gender structure of urban relations, and to outline pathways for the formation of inclusive digital policies capable of minimising social inequalities and unlocking the potential of digitalised cities for women.*

Methods. *The study employs secondary analysis of international reports (by the UN, World Bank, ITU, and GSMA), critical discourse analysis, and conceptual modelling within the paradigm of late modernity.*

Results. *The findings demonstrate that the digitalisation of urban environments reproduces structural gender inequalities at the intersection of infrastructural, cultural, and algorithmic factors. Women remain underrepresented in the digital economy, have limited access to urban resources, and are less involved in decision-making processes. Smart urbanism without a gender-sensitive perspective risks exacerbating social fragmentation. Women's participation in the design of digital policies is identified as a key prerequisite for achieving fair and sustainable urban development.*

Key words: *city, digitalisation, urbanism, modernity, modernisation, identity, gender, gender conflicts, women's social statuses, migration, communication, media, space, visibility, culture, conflict, volunteerism.*